

Inspireren

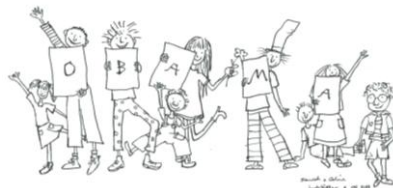
Ondersteunen

Uitdagen

Differentiëren met behulp van een matrix

28/11/2025

Natalie De Weyer

Universiteit
Antwerpen

Vlaanderen
verbeelding werkt

UNIVERSITEIT
GENT

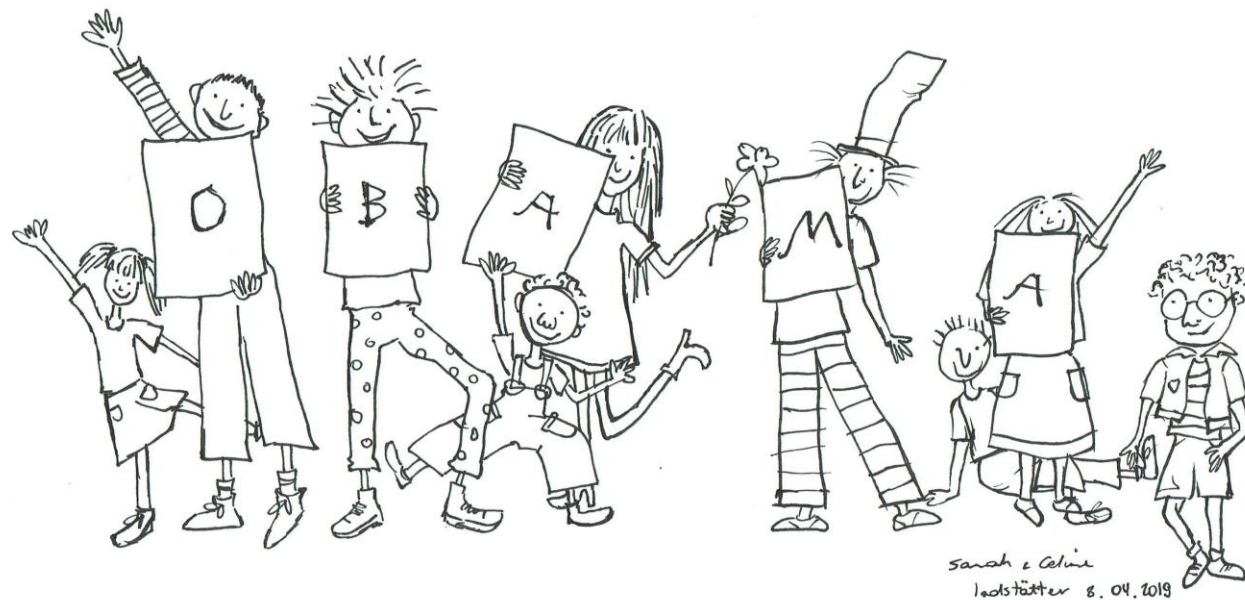
TALENT

KU LEUVEN

Agenda

- O.B.A.M.A.?!
- Waarom ook differentiëren voor CSF-leerlingen
- Manieren om te differentiëren
- Hoe pakken wij differentiëren praktisch aan op O.B.A.M.A.
- Reflectie

Ankerschool GO! BS O.B.A.M.A.

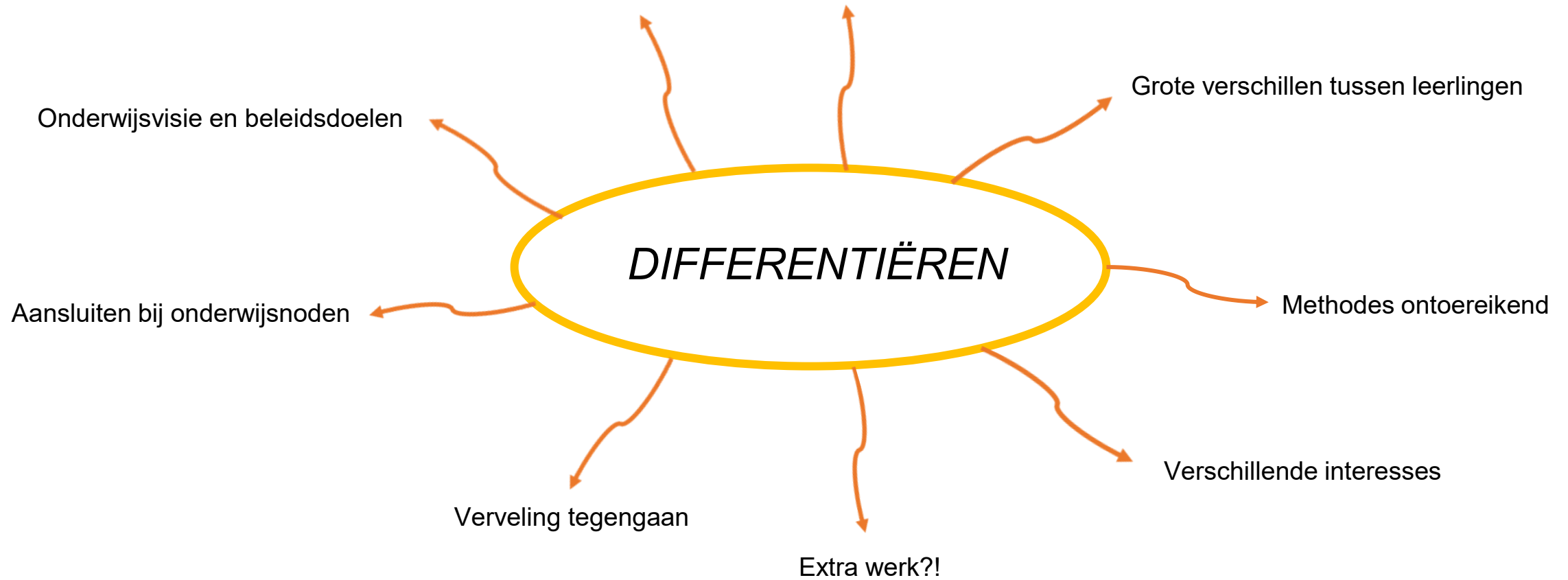
Veranderen, het is niet eenvoudig ...

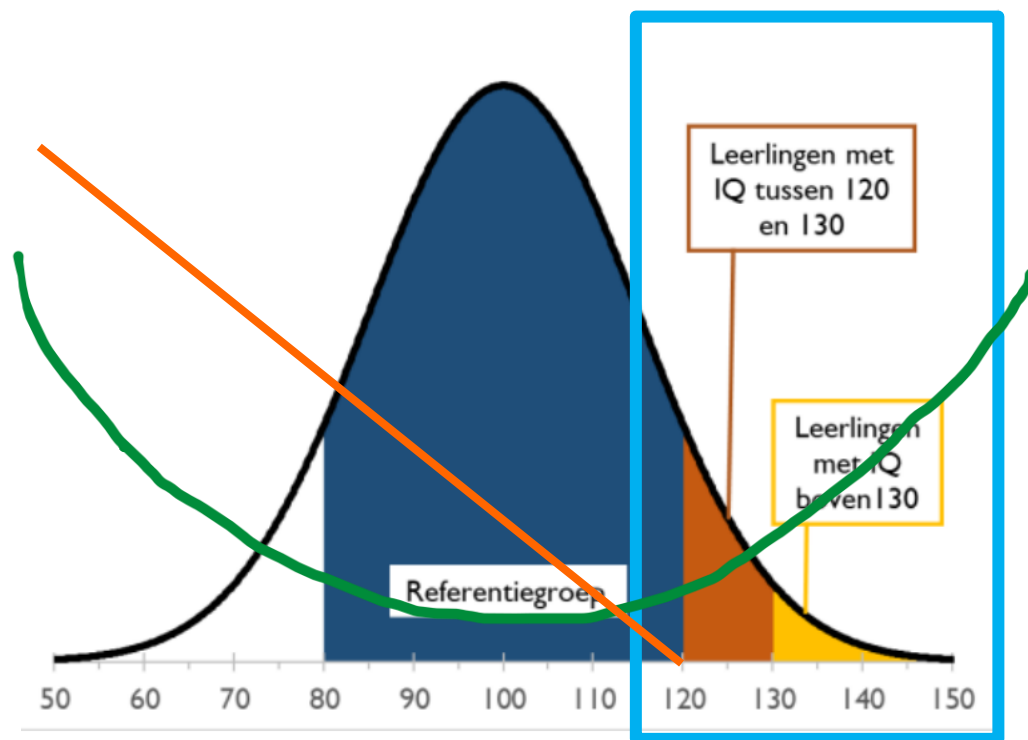
Knoster (1991)

Waarom ook differentiëren voor CSF-leerlingen?

Zorgen voor...

Figuur 1: Verdeling van IQ-scores en afbakening van de referentiegroep en twee groepen begaafde jongeren

Zorg zoals die nu in vele scholen wordt gegeven

Zorg zoals we deze zouden moeten toepassen

Geïntegreerd beleid op leerlingenbegeleiding

The screenshot shows the website of the Flemish Government (Vlaanderen) with the tagline 'is onderwijs & vorming'. The navigation bar includes links for Home, Ouders, Leerlingen, Studenten, Cursisten, Onderwijspersoneel, and Directies, administratie. The breadcrumb trail indicates the path: Home / Directies, administraties en besturen / Onderwijsinhoud en leerlingenbegeleiding / Basisonderwijs / Zorgbeleid, leerproblemen / Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften / Cognitief sterk functionerende leerlingen. The main heading is 'Cognitief sterk functionerende leerlingen'. The text states that every school is required to implement a policy on student guidance, following the phases of the 'zorgcontinuüm'. It mentions that all students can develop optimally with a maximum learning gain, which also applies to cognitively strong students. The school is encouraged to ask: 'What does this student need at this moment in this context?'. It notes that measures taken by the school should be centered on the student's needs, with a diagnosis (e.g., IQ-test) being appropriate. Therefore, the webpage focuses on 'cognitief sterk functionerende leerlingen' rather than 'highly gifted students'. It also mentions that the CLB speaks in its action-oriented diagnostic protocols about 'cognitief sterk functioneren'. Finally, it states that as of September 1, 2022, new measures for cognitively strong students will apply.

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Zoeken

Home Ouders Leerlingen Studenten Cursisten Onderwijspersoneel Directies, administratie

Home / Directies, administraties en besturen / Onderwijsinhoud en leerlingenbegeleiding / Basisonderwijs / Zorgbeleid, leerproblemen / Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften / Cognitief sterk functionerende leerlingen

Cognitief sterk functionerende leerlingen

Elke school is verplicht een **beleid op leerlingenbegeleiding** te voeren en werkt volgens de fases van [het zorgcontinuüm](#). Zo kunnen alle leerlingen **zich optimaal ontwikkelen met een maximale leerwinst**. Dit geldt ook voor cognitief sterk functionerende leerlingen.

De school stelt zich steeds de vraag: 'Wat heeft deze leerling op dit moment in deze context nodig?'

Bij de maatregelen die de school neemt, staan steeds de onderwijsbehoeften van **de leerling centraal**, een diagnose (bv. IQ-test) is ondergeschikt. Daarom spreekt deze webpagina over **cognitief sterk functionerende leerlingen**, en niet over hoogbegaafde leerlingen. Ook het CLB spreekt in haar handelingsgerichte diagnostische protocollen over [cognitief sterk functioneren](#).

Vanaf 1 september 2022 gelden er **nieuwe maatregelen voor cognitief sterk functionerende leerlingen**.

Concretisering kwaliteitsverwachtingen

gericht op

cognitief sterk functionerende leerlingen

gebaseerd op de referentiekader voor onderwijskwaliteit

Door expertisecentrum TALENT van de KU Leuven
en de ankerscholen binnen het project Voorbeeldscholen voor CSF

<https://www.projecttalent.be/zoeken?query=concretisering+kwaliteitsverwachting>

	Originele tekst ROK	Concretisering en aanvullingen voor CSF	Praktische tips – didactische tips – bruikbare tools
	RESULTATEN EN EFFECTEN		
R1	De school bereikt de minimaal gewenste output bij een zo groot mogelijke groep van lerenden. De minimaal gewenste output omvat het nastreven van de ontwikkelingsdoelen en het realiseren van de eindtermen, basiscompetenties en leerplandoelen. Dit hangt samen met het streven naar welbevinden en betrokkenheid van lerenden en leerkrachten. De algemene kwaliteitscultuur in de school en de kwaliteit van de pedagogische relatie tussen lerenden en teamleden vormen hierbij sleutelementen.	De minimaal gewenste output bij CSF leerlingen omvat het zo maximaal mogelijk aanspreken van het leerpotentieel. De output van onderwijs aan CSF leerlingen omvat meer dan het nastreven van ontwikkelingsdoelen en het realiseren van de eindtermen, basiscompetenties en leerplandoelen. Kwaliteitsvol onderwijs dient het leerpotentieel van CSF leerlingen zo maximaal mogelijk aan te spreken en verder te ontwikkelen. Welbevinden, betrokkenheid en positieve pedagogische relaties met leraren en andere teamleden van de school, hangen voor CSF leerlingen ook samen met leeruitkomsten en zijn voor hen van groot belang.² Dit laatste impliceert dat het lerarenteam kennis nodig heeft over hoe ze deze pedagogische relatie met de CSF leerlingen zo optimaal mogelijk kan inzetten. (Lees meer bij professionaliseringsbeleid BL8, BL 9, BL10, BL11)	Om de gewenste minimale output bij de CSF leerlingen te kunnen nastreven, zetten scholen best in op het herkennen en signaleren van deze leerlingen. Hier gaan we verder op in bij het onderdeel begeleiding (B1).

Trapsgewijze opbouw

Extra testen/ondersteuning van buitenaf – Fase 2

Klasexterne differentiatie – Fase 1

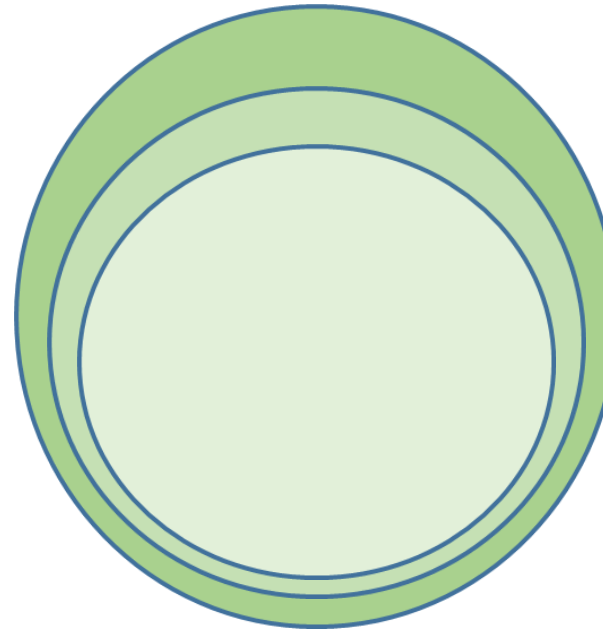
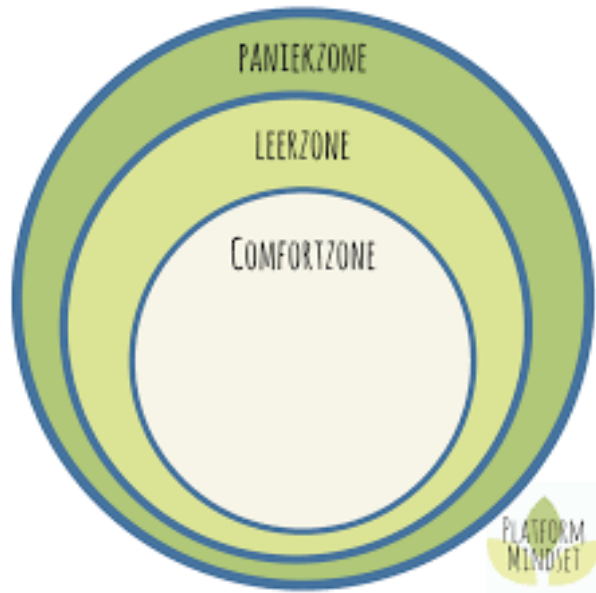
Binnenklasdifferentiatie – Fase 0

Signaleren – Fase 0

Kennis

De verborgen valkuil...

- **Leerstof:** geen probleem
- **Vaardigheden:** deze oefen je pas wanneer je uit je 'comfortzone' komt en in je 'leerzone' of 'zone van de naaste ontwikkeling' aan de slag gaat...

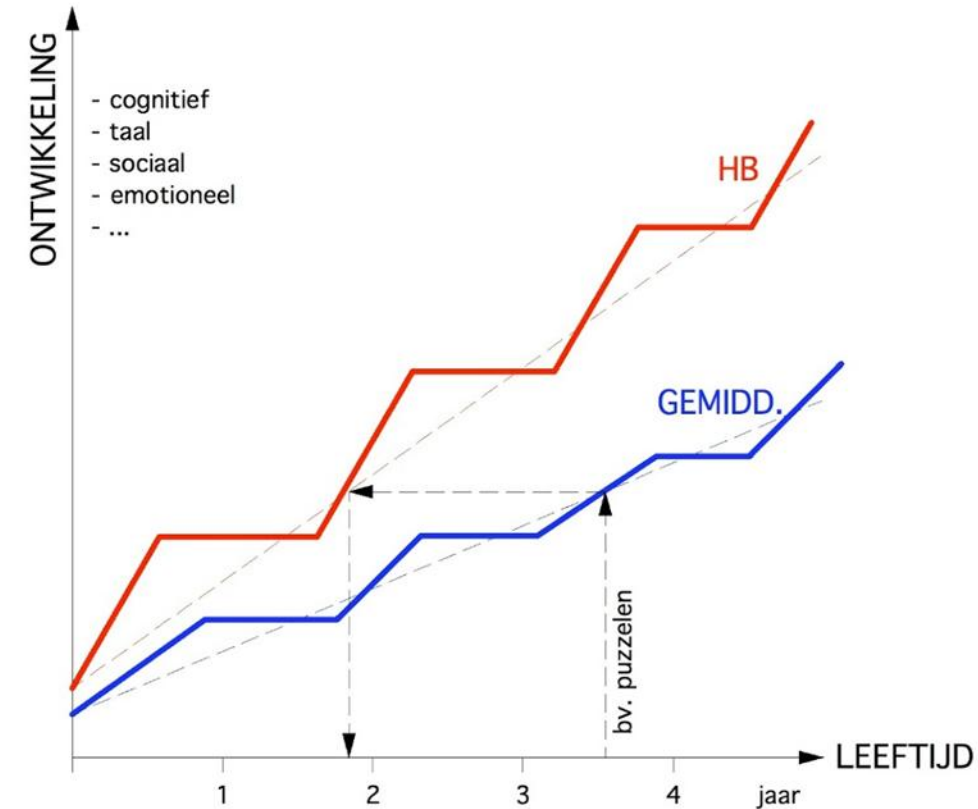

Leren van
iets nieuws
opdelen in
kleine
behapbare
stukjes

Anders:
PANIEK!

Volle kracht vooruit!

- Beide kinderen ontwikkelen in sprongen
=> HB: vroeger in de ontwikkeling
- HB al vroeger andere interesses!
- Leertempo ligt veel hoger
=> Leerhonger wordt vaak niet gestild op school
=> Aanbod aanpassen aan tempo ontwikkeling
- Zelfde leeftijd, andere ontwikkelingsfase
bv.: puzzelen
=> Vaak andere interesses
=> Onderwijsaanbod aanpassen

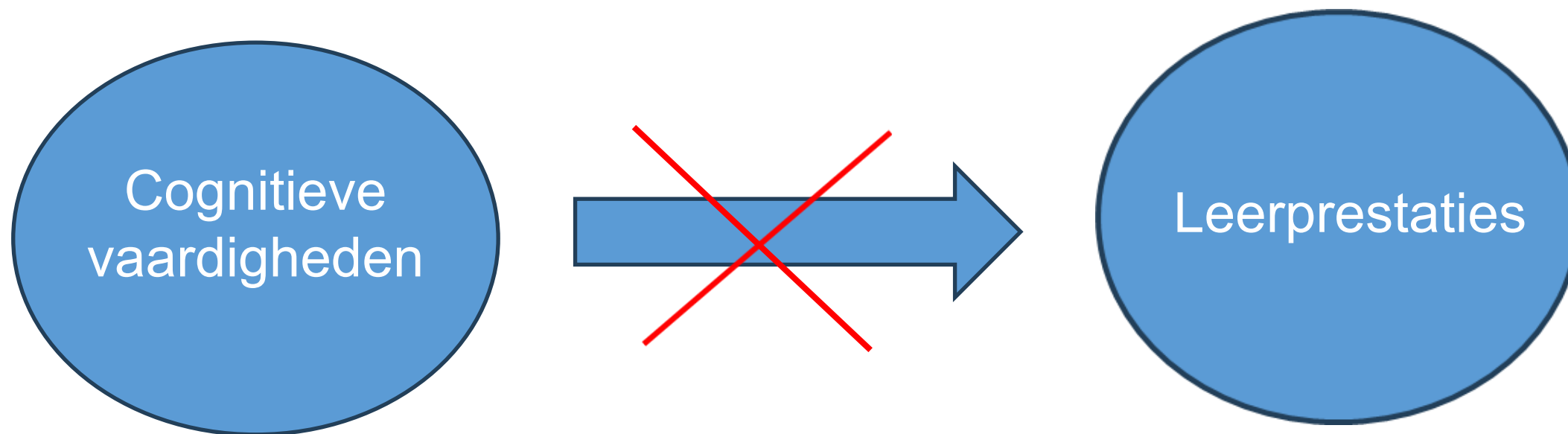
©2011 - Hoogbloeiër

Blijf je steeds in je comfortzone?

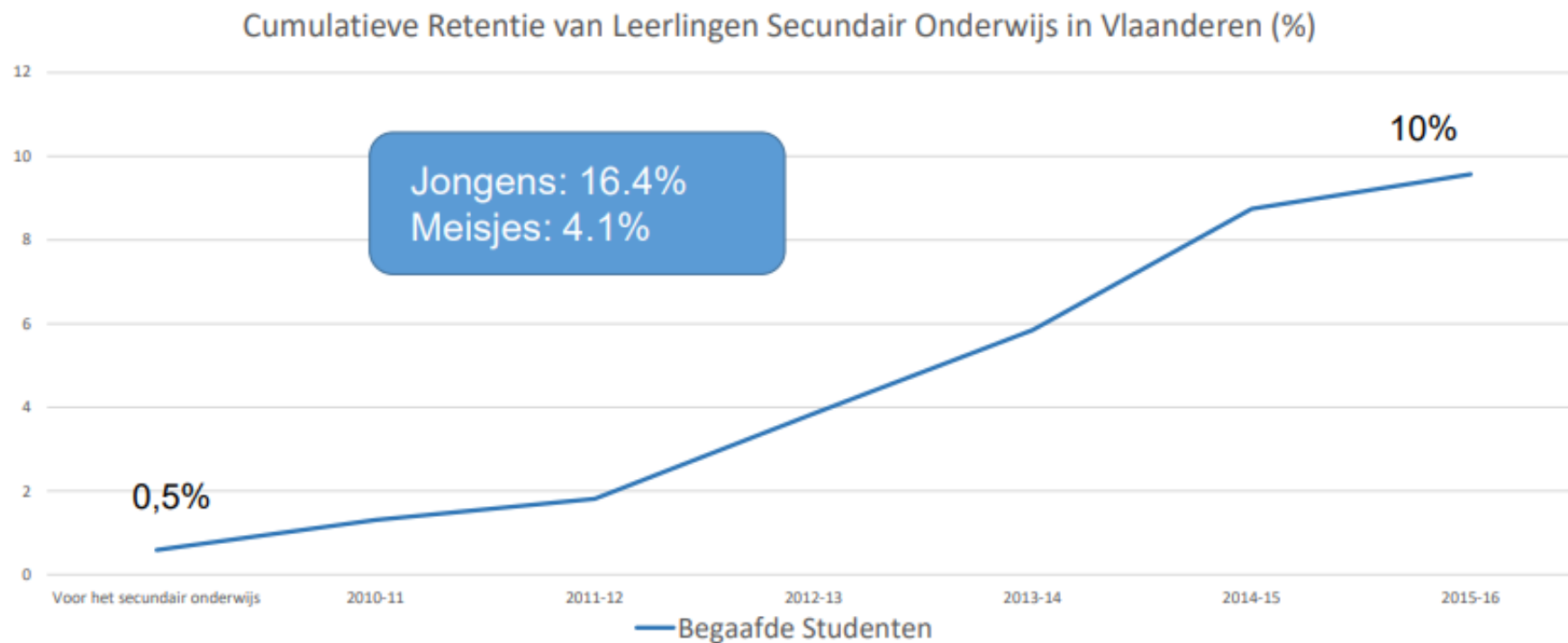
- Vervelen, gedemotiveerd geraken, je 'leerhonger' verliezen,... => **ongelukkig**
- **Vaardigheden geraken niet goed ontwikkeld**
 - => Niet zichtbaar in de comfortzone
 - => Opvallend in secundair:
 - weinig aandacht
 - weinig kennis erover
 - puberteit

Wat als we niet aan deze doelen werken?

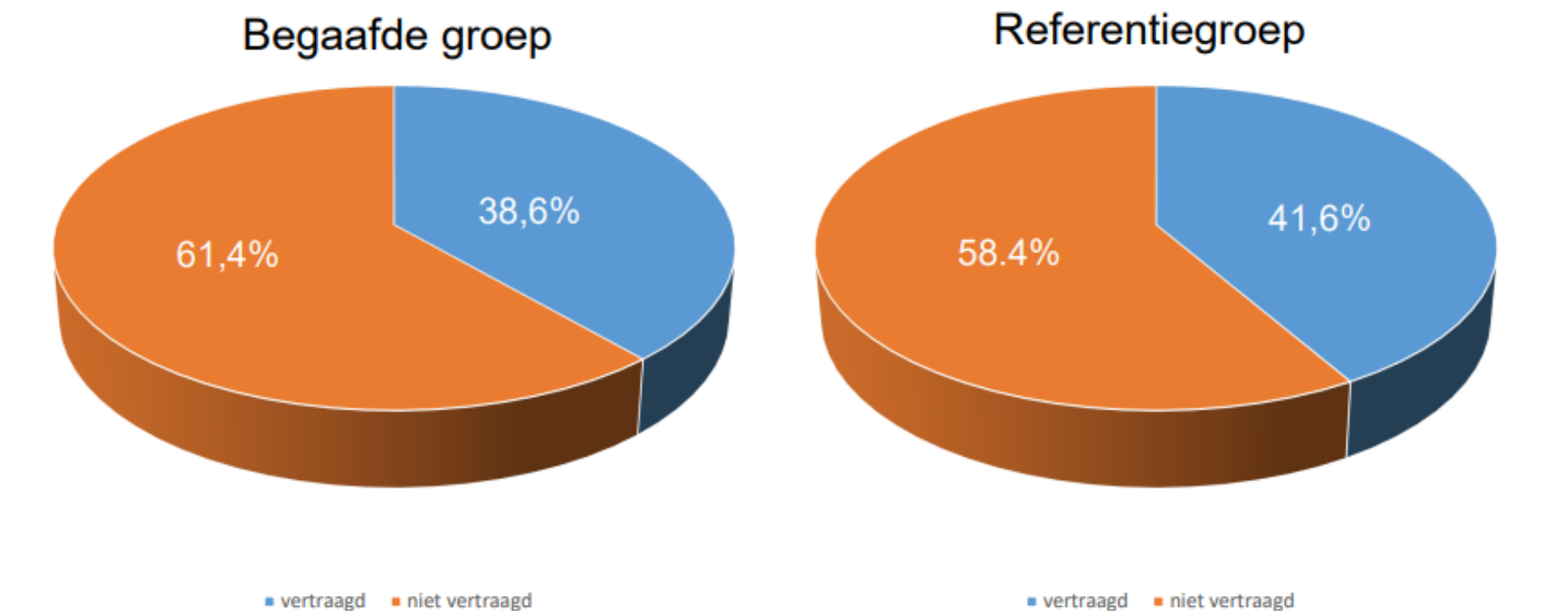
Zittenblijven

TALENT

Ramos, A., De Fraine, B., Verschueren, K. (2019). Schoolloopbanen van cognitief begaafde leerlingen in Vlaanderen. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 1 (2), 23-33

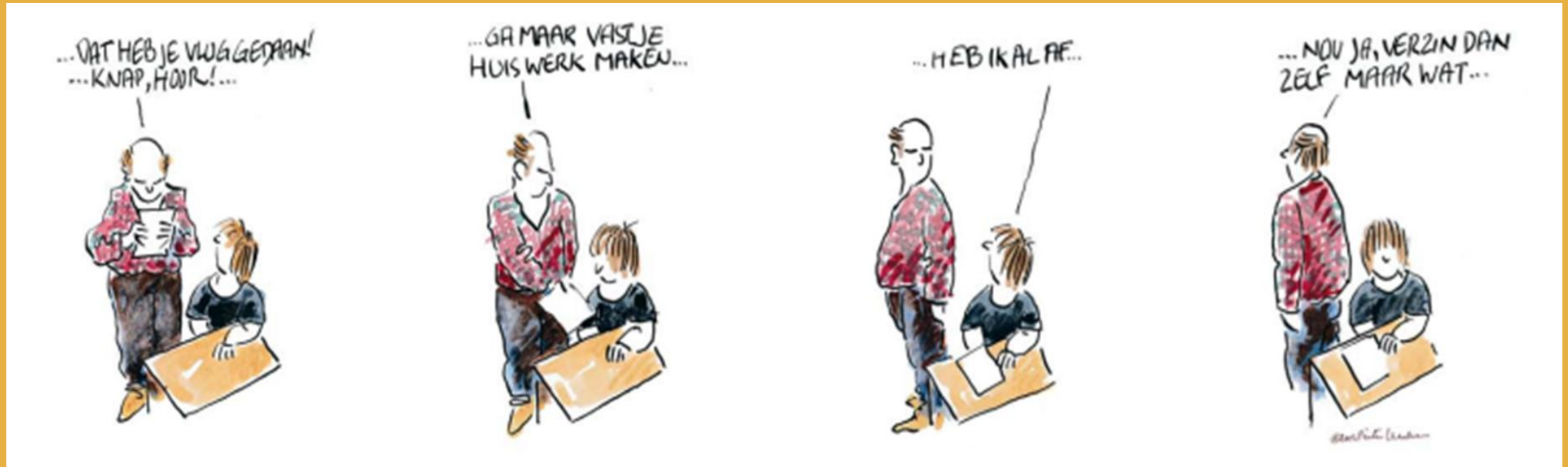
Studievertraging binnen hoger onderwijs (3 jaar na SO) (%)

TALENT

Ramos, A., De Fraine, B., Verschueren, K. (2019). Schoolloopbanen van cognitief begaafde leerlingen in Vlaanderen. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 1 (2), 23-33¹⁷

Manieren om te differentiëren

Pretoetsen

CLIFFHANGERS

**DE REST
VAN DE TOETS
VUL IK
VOLGENDE WEEK IN**

Loesje

Postbus 1045
6801 SA Arnhem www.loesje.nl

Pretoetsen

- DOEL: gekende leerstof achterhalen en zo schrappen in het pakket
- Leerstof toetsen nog voor de instructie werd gegeven voor bijvoorbeeld wiskunde en spelling (maar kan voor alle vakken)
- Kan veel zijn ➡ kan beangstigend zijn

Wat zou jij schrappen?

compacten

niet compacten

herhaling na schoolvakantie	nieuwe leerstof	uitdagend materiaal	complexe oefeningen	reflectie-moment
nieuwe werkwijzen	leerstrategieën	gekende leerstof	eenvoudige oefeningen	

Wat zou jij schrappen?

Ter info:

In het algemeen kunnen cognitief sterke leerlingen 50-75% van de oefen- en herhalingsleerstof overslaan.

(Wijnekus & Pluymakers, 2016)

Compacten en verrijken

Compacten en verrijken

- DOEL: leerlingen krijgen leerstof die beter aansluit bij hun onderwijsnoden
- Leerstof die werd geschrapt vervangen door meer uitdagende taken
- Welke opdrachten geef je? Hoe zorg je ervoor dat dit niet vrijblijvend is? Wanneer bespreek je deze opdrachten?
→ frustratie

Instructies

Instructies

- DOEL: instructies aanpassen aan de onderwijsnoden van de leerlingen en tijd vrijmaken
- Verkorte/geen instructie – basisinstructie – verlengde instructie
- Herverdelen van instructietijd = vrijmaken van tijd voor differentiatie

Instructies

TIP:

Ga in gesprek met de CSF-leerling(en) over:

- waar willen ze de verrijking maken
- voor welke vakken willen ze misschien wel instructies volgen

Geef hen autonomie (maar blijf waakzaam voor de hang(mat) jongeren)

Hoe pakken wij differentiëren praktisch aan op O.B.A.M.A.

Signaleren

- Alle **nieuwe leerlingen** = intakevragenlijst met ook vragen naar cognitieve leerkenmerken en signalen van voorsprong
- Bij de **kleuters** via de KWIK, door uitdagend te signaleren maar vooral door goed te kijken/observeren met een '*CSF-bril*' = kijken naar cognitieve leerkenmerken
- In de **basisschool** nemen we voor wiskunde en spelling pretoetsen af vanaf L1, alle leerlingen nemen deel aan de Kangroeroewedstrijd (= uitdagend signaleren), de O.B.A.M.A.-trix, LVS-toetsen, ...

Cognitieve leerkenmerken: snel van begrip, leren met minimale instructie, sterk geheugen, meer strategieën bij probleemoplossend denken, complexe ideeën begrijpen, abstract kunnen denken

Pretoetsen

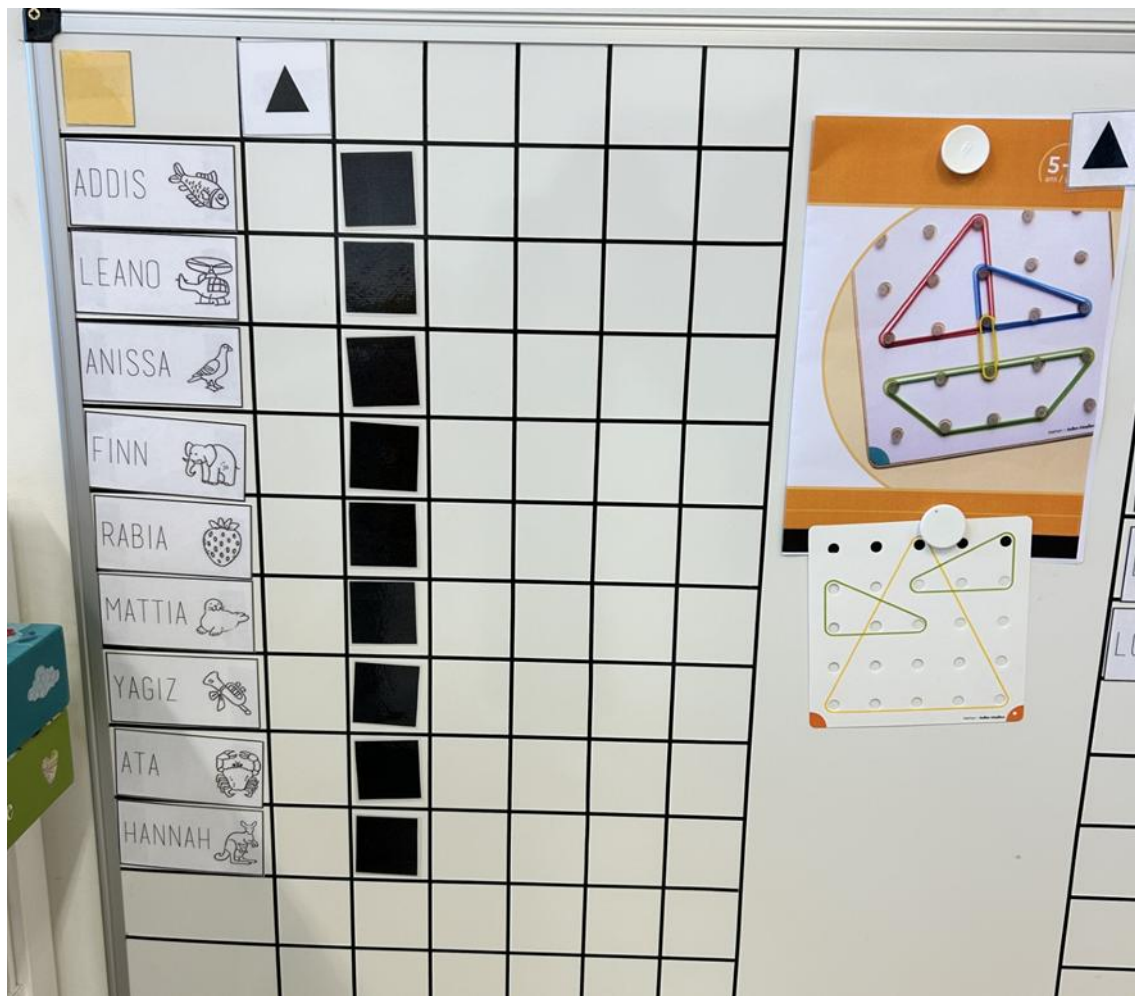
- Bij de kleuters via de KWIK (en eigen testen)
 - inzetten van de toolkit 'Leren & ontwikkeling bij kleuters' van Leerpunt
- Voor wiskunde en spelling pretoetsen vanaf L1
- Ook voor andere vakken is pretoetsen mogelijk

Compacten en verrijken

Bij de kleuters:

- vervangt de leerkracht eenvoudige opdrachten door complexe
- kring ook eens overslaan
- filosoferen / denkvierkanten / denksleutels
- uitdagende opdrachten in hoekenwerk
- complexere opdrachten in de projecten en thema's
- Probleemoplossend denken
- O.B.A.M.A.-trix en O.B.A.M.A.-time

Compacten en verrijken

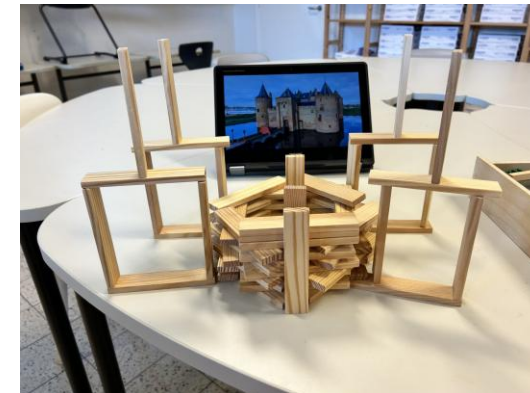
In de lagere school:

- Werken met planners – I / Z / X
- complexere opdrachten in werkboeken
- Uitdagende opdrachten binnen projecten en thema's
- O.B.A.M.A.-trix en O.B.A.M.A.-time

O.B.A.M.A.- trix

Week: 12 (11/03 - 1/03)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Charlot	X				/					
Mauna			X	X						
Dennis							X	X		
Emmelin						X	X	X	X	X
Bram	X			X						
Arne					X			X	X	
Sofie				X		X				
Gwen				X	X					
Luca				X	/					
Fatima				X	X					
Ahmed						X		X		/

O.B.A.M.A.-trix en O.B.A.M.A.-time ?!

Waar liggen onze noden i.v.m. de binnenklasdifferentiatie:

- gedragen aanpak vanaf de basis = continuïteit
- laagdrempelig - voor alle leerlingen beschikbaar – niet vrijblijvend
- makkelijk aan te leren – voor leerlingen en (nieuwe) leerkrachten
- breed inzetbaar – variatie in opdrachten mogelijk
- autonomie bevorderen/respecteren – geen bezigheidstherapie
- verbondenheid versterken – kinderen in de klas samen opdrachten laten maken
- manier om te registreren – welke opdrachten, moeilijkheidsniveau, zelfevaluatie, ...

O.B.A.M.A.-
trix

O.B.A.M.A.-trix

In planner bij ALLE leerlingen:

- leerlingen grijpen zo ook naar uitdagende oefeningen
- soms op verschillende niveaus oefeningen mogelijk vb. Sudoku
- geen elitair gevoel / geen andere maatregel
- je kan basisleerstof, verrijking en remediëring aanbieden

CSF-leerlingen:

- sturen richting uitdagende oefeningen en projecten
- meer vrijgekomen tijd door het compacten = meer opdrachten
- meer aandacht voor het plannen nodig

O.B.A.M.A.-time

Om de matrixopdrachten op te volgen:

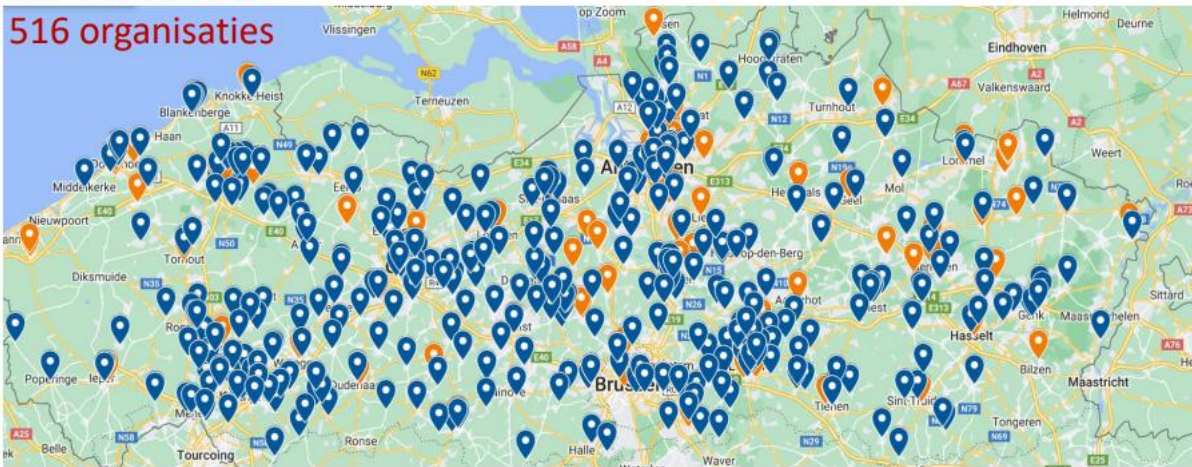
- op maandag introduceren de leerkrachten de opdrachten in de matrix
- leerlingen (ook kleuters) plannen wanneer ze aan de opdracht (zelfgekozen of gekozen door de leerkracht) zullen werken – via magneet
- vaste momenten (30 minuten per dag) op de planner waarop de leerkracht leerlingen kan begeleiden – afspraak is hier om eerst naar de leerlingen te gaan die de extra complexe opdrachten kregen
 - dinsdag: opdracht nog eens uitleggen + leerkuil
 - woensdag: leerkuil
 - donderdag: leerkuil + feedback
 - vrijdag: feedback

Ondersteuningsbeleid voor cognitief sterk functionerende leerlingen

- www.projecttalent.be (inschrijven traject)
- talent@kuleuven.be (nieuwsbrief)

757 deelnemers
516 organisaties

Tools

E-learning modules <https://elearning.projecttalent.be/>

Cognitive giftedness

School policy

Identification

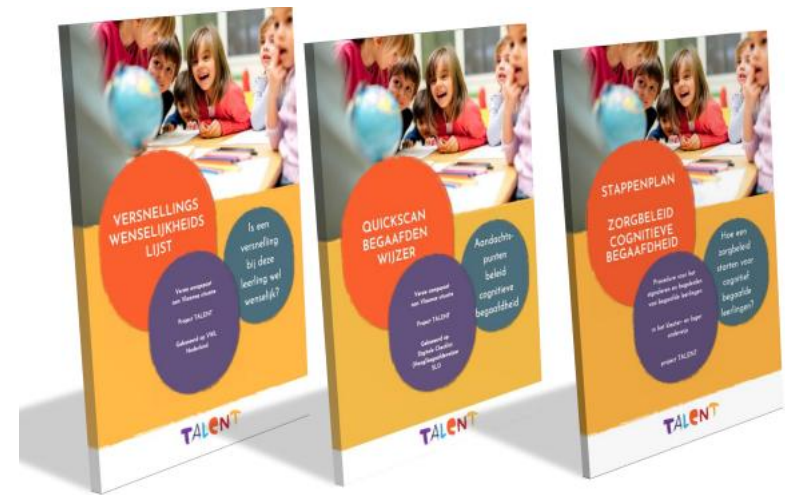
Compacting and enrichment

Acceleration

Motivational interventions

TALENT

Reflectie

Bronnen

- Verschueren, K. et al. (2021). *Ontwikkelen van cognitief talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. Acco learn.
- Verhoeven, I. et al. (2022). *Mijn inspiratieboek boost. Aan de slag met cognitief talent in het onderwijs*. Die Keure.
- Nottingham, J. (2021). *De leeruitdaging. Diep leren in de leerkuil*. Bazalt
- Schrover, E. (2020). *Uitdagend onderwijs aan begaafde leerlingen. Verrijkingstrajecten met effect*. Koninklijke van Gorcum.
- Bakx, A. et al. (2021). *Hoe dan? Pakkend onderwijs voor begaafde leerlingen*. Pica.
- Kuipers, J. (2018). *Kei in hoogbegaafdheid. Hét praktijkboek voor de leerkracht*. Eduforce.
- Gevaert, T. & Desmet, O. (2016). *Slim onderpresteren aanpakken*. Garant.
- De Jong, W. (2010). *Gedrag is meer dan je ziet!* Pica.